

ב. דברים שדרכם להגביה — אינם נקנים במשיכה, אבל נקנים בקנין 'חצר'. (עתוס' ד"ה והא). (ונחלקו תנאים בבהמה דקה — לפי שאין הגבהתה נוחה).

דף (פה) פז

קמד. המוכר לחברו דברים הנמדדים (כגון פירות, יין ושמן) — מתי רגע חלות הקנין, באופנים דלהלן:

- א. מדד המוכר בכלי המוכר.
- ב. מדד המוכר בכלי הלוקח.
- ג. מדד המוכר בכלי שאול.
- ד. סרסור שמדד.

א. לא קנה הלוקח אפילו משנתמלאת המדה, עד שלא משך או עשה קנין אחר. (וגם אם מדד ברשות הלוקח לא קנה. אך י"א דמשום הספק הוא וי"א מודאי. וכנ"ל בשאלה קמב). (ואפילו היו שנתות במדה. טור חו"מ ר. והרמ"א שם (י) הביאו בלשון 'ש אומרים').

ב. ראשון ראשון שנכנס לכלי — קנה. (ובלבד שהיו בו שנתות ולא הכליל את כל הכמות כיחידה אחת כגון 'כור בשלשים' אלא הוסיף 'סאה בסלע', וכנ"ל). ואם ברשות הרבים — לא קנה. ג. עד שלא נתמלאה המדה — ברשות מוכר, (שדעת המשאיל להשאיל הכלי למוכר כל עוד הוא עסוק בו במדידה). נתמלאת המדה — ברשות הקונה. (וגם כשהמוכר מודד, לפי שדעת המשאיל, שמעתה הכלי מושאל לקונה, לצורך העברת הסחורה).

(ואם המדידה נעשתה ברשות לוקח, וכוונתו לקנות בקנין 'חצר' — שיטת הרמ"ה שקנה עוד קודם שנתמלאה המדה, וכלי של אדם שלישי אינו מעכב הקנין).

ואפילו אם היה זה כלי של סרסור, כיון שאינו שם — אין המקח ברשותו אלא ברשות המוכר והקונה.

ד. לשיטת רשב"ם — מתחילת המדידה וגם לאחר שנתמלאת — המקח ברשות הסרסור, שהרי הוא קונה לעצמו, ומוכר. ולריב"ם ועוד — הסרסור לא קנה, אלא שאחראי הוא על נזקים. (ולכאורה נ' שגם כשנתמלאת המדה, עדיין המקח של המוכר).

מדידת הלוקח — מחלוקת הפוסקים. ע' חו"מ ר, ח.

דפים פז — פח

קמה. השולח את בנו אצל חנוני ומטבע בידו, ומדד לו החנוני שמן ונתן לו עודף המגיע לו, ובחזרתו, שבר הבן את הצלוחית עם השמן ואבד את המעות —

- א. האם החנוני חייב באחריות השמן והמעות?
- ב. האם חייב על הצלוחית כאשר: (1) החנוני מוכר גם את הצלוחית. (2) הצלוחית שייכת לקונה ושלחה עם בנו למלאותה. (3) הצלוחית של הקונה, והחנוני נטלה למוד בה לאחרים. (4) הצלוחית של הקונה והוא מוכר צלוחיות, ונטלה החנוני על מנת לבקרה.

א. חכמים מחייבים, שלא שלחו אלא להודיעו שהוא נצרך לשמן, אבל לא שישלחנו עם הקטן. ור' יהודה פוטר, ששלחו כדי לשגרו בידו. (והלכה כחכמים. קפח, ב. ואם פרש ואמר 'שלח לי בידו' — פטור).

- ב. 1) מחלוקת חכמים ור' יהודה, כנ"ל.
2) פטור אף לדעת חכמים, שאין עליו לשמרו יותר מהאב עצמו שמסרו לקטן, ואע"פ שנטל הצלוחית בידו, אין בכך כדי לחייבו, שאבידה מדעת האב היא מעיקרא.
3) לדעת הסובר 'שואל שלא מדעת — גזלן', נתחייב באחריות, והחזרתו לידי הקטן אינה פוטרתו מאחריות. (וכן הלכה). ולדעת הסובר 'שואל הוא', נפטר בהשבתו לקטן, שלמקום שלקח — מחזיר. (וכן פרשו רבא ור' זירא את מח' ר' יהודה וחכמים).
4) החנוני חייב, כדשמואל, שנעשה כלוקח או כשואל (מדעת, שחייב להחזירו לבעלים. עתוס') על הצלוחית. ודוקא אם דמיה קצובין, אבל אם אינם קצובים, אינו נעשה כלוקח, ופטור. וכדלהלן).

דף פח

- קמז. א. העומד על המקח ונטלו על מנת לבקרו כדי לקנותו — מה דינו לענין חיוב אחריות אונסין או גניבה ואבידה כשארע הפסד ונזק למקח, כאשר היה בידי.
ב. היה בורר פירות בשוק וגמר בלבו לקנותם ואח"כ נמלך — האם מותר לו להחזירם, והאם נתחייב לעשרם?

- א. בדבר שדמיו קצובין, ויש לו קופצים הרבה לקנותו — חייב באחריות, (אם כלוקח, אם כשואל — שכל ההנאה שלו. ע' בראשונים. וי"א שבזבנא חריפא לא בעד דמיו קצובין — עריטב"א ו'חכמת שלמה' חו"מ ר, יא).
(ואם גלה דעתו שאינו חפץ בו — נחלקו הפוסקים אם דינו כשואל, שומר-שכר או שומר-חנם — ע' חו"מ ר, יא).
ב. מותר לו להחזירם ופטור ממעשר. ואולם ירא שמים, נתחייב לעשר קודם שמחזיר. (והוא מחזיר רק מדעת המוכר. תוס'. וכל זה דוקא כשנטל באופן שהמוכר שוב אינו יכול לחזור בו, אבל אם יכול המוכר לחזור — אינו חייב במעשר. ע' חר"מ"ש).

דפים פח — פט

- קמז. אלו אזהרות דרשו מן הכתוב בפרשת מדות ומשקלות?

- דרשו שיש להוסיף הכרע המשקל לקונה, (אם בהכרעה בשעת המשקל, אם בתוספת אחר ששוקל עין בעין — כפי המנהג שבאותו מקום).
עוד דרשו, אין מוחקין במקום שגודשין, או להפך. וכן אין מעיינים במקום שמכריעים ולהפך, ואפילו אם הלה מוחל. (רשב"ם, שמא יבואו אחרים לידי רמאות. והתוס' פרשו בע"א), ואפילו אם מוסיף או פוחת על הדמים משום כך — שמא יבואו אחרים לרמאות.
כשמודד קרקע בחבל — יש למוד לשני הצדדים (כגון בשותפין שחולקים קרקע) בימות החמה או בימות הגשמים, שמדת החבל (והקרקע) שוה.
אסור מן התורה להתקין מדות ומשקלות שאינם של צדק כדי למדוד בהם. ועוד אסרו להשהות מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו, גם אם אין בדעתו להשתמש בהם, שמא ישתמשו בהם, ואפילו כשאינם מאושרים מאת המלכות וכיו"ב, שבדרך כלל אנשים נמנעים מלמדוד בהן — חוששין שבשעת הדחק והלחץ, ימדדו בהם.
ובכלל זה, שלא לעשות משקלות מעץ ואבר ודומיהן — חומרים שמחלידים ונשחקים ונחסרים או שעלול להדבק בהם שומן ושאר דברים, לפי שאינם חלקים. וכן ה'מחק' לא יא עבה בצד אחד ודק בצד האחר, ושלא יהא מדי קל ולא מדי כבד, שאז המחיקה לא תיעשה כיאות.